
האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

הברית החדשה וראשית הנצרות ב'apostrophe'; : עיון באגרות ובחזון יוחנן
- 24147

תאריך עדכון אחרון 27-02-2025

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: מדע הדתות

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר ב'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): סרג' רוזר

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: Serge.Ruzer@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: בתיאום מראש

מורי הקורס:
ד"ר סרג'אפוס; רוזר

תאור כללי של הקורס:

נעסוק ברעיונות יסוד המאפיינים את הנצרות בראשית דרכה כפי שהם באים לידי ביטוי באגרות הכלולות בברית החדשה ובחזון יוחנן. נבחן את זיקתם לתפיסות ואמונות ביהדות של שלהי בית שני על זרמיה השונים. נדון בתמורות שחלו במחשבה הנוצרית במהלך העשורים הראשונים לקיומה של תנועת חסידי ישוע מנצרת, על הגיוון והעדר האחידות המשקפים את ריבוי תת-קבוצות בתוך התנועה ואת האינטראקציה הפולמוסית בינן לסביבתן ובינן לבין עצמן.

מטרות הקורס:

הקורס שם לו למטרה לנתח את רעיונות היסוד המאפיינים את תנועת חסידי ישוע בראשית דרכה ואת התמורות שחלו בתפיסות הללו עד לסוף המאה הראשונה לספירה -- כפי ההדברים מתועדים באגרות שנכללו בברית החדשה ובספר חזון יוחנן.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

בסיומו של הקורס הסטודנטים יהיו מודעים לטיבה הרב-גונית של תנועת חסידי ישוע בראשית דרכה ולתמורות שחלו בחשיבתה עד סוף המאה הראשונה לספירה -- כפי שזה משתקף באגרות ובספר חזון יוחנן.

דרישות נוכחות (%) :
100%

שיטת ההוראה בקורס: שיעור פרונטלי עם מעורבות הסטודנטים בדיון בעדויות הטקסטואליות ובמודלים מחקריים.

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

נושא 1.

מבוא לקורס: פאולוס ואיגרותיו, איגרות אחרות וספר חזון יוחנן.

נושא 2.

חשיבתו של פאולוס בראשית דרכו כחסידי ישוע: האיגרת הראשונה אל התסלוניקיים. נסיבות כתיבתה וקהל היעד. הלהט האפוקליפטי וצדדים מעין קומראניים: בני אור ובני חושך. טיבה של הגאולה המשיחית. גורלם של היהודים הלא מאמינים: חרון אפו של האל. 'המהלך המתקן' של האיגרת השנייה אל התסלוניקיים.

נושא 3.

התכתבות עם הקהילה בקורינתוס וסוגיות עיקריות שעלו בה. האיגרת הראשונה אל הקורינתיים ונושאים. הפולמוס נגד ה'שלמים' וה'משוחררים', החכמה של ה'גנוסיס' והחכמה המשיחית: השוואה עם הבשורה על-פי תומא. חרות של בני הברית החדשה ודרישות מוסר, יחסי אישות והציפייה לקץ,

הגוף כמשכן/מקדש הרוח. מתנות הרוח ועיכוב הקץ. תחילת העברת הדגש מחזרתו הקרבה של המשיח למותו המכפר בעבר. הטכסים המכוננים של קהילת חסידי ישוע: הטבילה והסעודה.

נושא 4.

האיגרת השנייה אל הקורינתיים. המשיח ומשיחת חסידיו. חסידי המשיח כריח ניחוח בפני אלוהים. הברית הישנה והברית החדשה. למות ולקום לתחייה עם המשיח. הבית שבגוף והבית השמימי של הנפש. המשיח כחטאת. מוטיבים מעין קומראניים: אור וחושך, המשיח ובליעל, עדת אל כהיכל אלוהים. חסד. פולמוס נגד יריבים בתוך התנועה ועדות על רדיפות מצד יהודים אשר מחוץ לתנועה. פאולוס והחוויה המיסטית.

נושא 5.

האיגרת אל הפיליפיים: סבלם של הנוצרים וניצחונם העתידי בביאתו השנייה של המשיח. הקריאה לאחדות. המנון לכבוד המשיח: עדות לשלבים מוקדמים בתהליך האלהות של ישוע או תיאור הכנעה וענוה של המשיח כדוגמה לחסידיו? האיגרת אל פילמון: מכתבו האישי היחיד של פאולוס שהגיע אלינו.

נושא 6.

האיגרת אל הגלטיים וסוגיית מצוות התורה. קהל היעד הלא יהודי וקהל היעד היהודי הסמוי. מעשי התורה, חסד אלוהים ומותו של המשיח. דמותו של אברהם ותפקידו בחשיבתו של פאולוס. בין ירושלים של עבדות לירושלים של מעלה. ביטול המצוות הטקסיות מול חיוב מצוות היסוד המוסריות. בין עמדת פאולוס באיגרת אל הגלטיים לבין עמדת איגרת ברנבא.

נושא 7.

האיגרת אל הרומיים. סוגיית קהל היעד. תורה והכרה פילוסופית כשתי דרכים להכרת רצון האל. הן היהודים והן הגויים כמועלים ביעודם. מה מכשיל? בין בשר לרוח. 'אברי החטא' והמוות המשחרר מן החטא. הערכה פסימית של פאולוס בזיקתה לחשיבת חז"ל: תורה כמצביעה על החטא אך אין בכוחה לשחרר מיצר החטא. הרוח המטהרת את 'האדם הפנימי' ומותו של המשיח המשחרר מן החטא. רעיון החטא הקדמון.

נושא 8.

האיגרת אל הרומיים (המשך). איחור בביאת הגאולה ותמורות בהשקפתו של פאולוס. מאסכטולוגיה אקוטית לפרספקטיבה ארוכת טווח: 'בסוף כל ישראל ייושע'. העברת דגש מהציפייה לקץ הקרב לתפנית הפנימית הבאה בעקבות מותו המכפר של המשיח.

נושא 9.

האיגרת אל העברים ורעיון כהונתו השמימית של המשיח. סוגיית תיארוך וקהל היעד. ישוע בין מלאכי השמים: עדות לראשית תהליך האלהות? בית המקדש השמימי לאור מסורות אפוקליפטיות ביהדות בית שני. דמותו של מלכיצדק. מוטיב האמונה הגוברת על המוות.

נושא 10.

התקופה שאחרי דור השליחים. האיגרות אל טימוטיוס (הראשונה והשנייה) ואל טיטוס (Pastoral Epistles). בחיי הראויה ההתנהלות אודות על הנחיות. ישוע חסידי בקרב הפנימיים הפולמוסים (Epistles). המשפחה והחברה ועל אודות בחירת בישופים ושליחי ציבור אחרים. מעמדן ותפקידן של נשים ותת קבוצות אחרות בקהילה הנוצרית.

נושא 11.

התקופה שאחרי דור השליחים (המשך). איגרות המיוחסות לפאולוס: האיגרות אל הקולוסיים ואל האפסיים. המשיח כלוגוס השמימי העומד מעל כל צבא השמים. האלהה של ישוע מול ה'מתיידיים' בתוך התנועה הדבקים במצוות התורה והסוגדים למלאכים. המאבק נגד המגמות המיסטיות. התחייה ה'גנוסטית' של כאן ועכשיו מול התחייה העתידית. סוגיית הקץ הקרב. אחדות היהודי והלא יהודי בעידן שלאחר מותו המכפר של המשיח.

נושא 12.

איגרות המיוחסות לשליחים אחרים. איגרת יעקב כעדות לרב-גוניות של המחשבה הנוצרית הקדומה. 'תורת המלך', 'תורת החרות'. אמונה כמובילה לקיום המצווה. אברהם כדמות מפתח. פולמוס עם פאולוס או התפתחות בלתי תלויה? איגרות יוחנן ויחסן לבשורה הרביעית. דיאכנה. איגרת יהודה

ואיגרות פטרוס.

נושא 13.

הנוצרים בעולם העיון: מעמדם באימפריה רומית והאשמות נגדם. האיגרת הראשונה לפטרוס בהשוואה לאיגרות איגנסיוס בישוף אנטיוכיה. סוגיית המחבר ותיארוך. הנוצרים כ'זרים לעולם'. ניכור הנוצרים הלא יהודים מסביבתם הטבעית. הנוצרים כעם סגולה וכמשכן האל. ציפיה לגאולה האסכטולוגית והמלצה לקבל לעת עתה את עול השלטון האנושי.

נושא 14.

חזון יוחנן והסוגה האפוקליפטית: בין אפוקליפסה יהודית לזו הנוצרית. בין חשיבה אפוקליפטית לאסכטולוגיה. שאלת המחבר ותיארוך. חזון יוחנן כתגובה לחורבן הבית: העוינות לרומא, רומא כבבל וכ'זונה הגדולה'. השיח עם ספרות הנבואה. בין האל למשיחו. המשיח כחתן. דמות שה האלוהים. ירושלים השמימית וירושלים הארצית. חבלי המשיח. העידן המשיחי כמלכות אלף השנים ושורשיו של הרעיון. ירושלים החדשה בלא מזבח/קורבנות/מקדש.

חומר חובה לקריאה:

ל' הורטאדו, כיצד הפך ישוע לאל? באר שבע 2006.

י' ניר, הנצרות הקדומה: שלוש המאות הראשונות, רעננה 2009.

ד' פלוסר, 'כת מדבר יהודה והנצרות לפני פאולוס', הנ"ל, יהדות ומקורות הנצרות, תל אביל 1979.

א' רגב, 'האומנם היה מיסיון לגויים בראשית הנצרות?', זמנים 120 (סתיו 2012), עמ' 89-80.

ס' רוזר, 'אמונה משיחית ביהדות וסוגיית משיחיותו של ישו במסורת הנוצרית הקדומה', זמנים 120 (סתיו 2012), עמ' 40-51.

K. P. Donfried, "Paul and Judaism: 1 Thessalonians 2:13-16 as a Test Case," *Interpretation* 38 (1984): 242-253.

B. D. Ehrman, *The New Testament: A Historical Introduction to the Early Christian Writings* (New York, Oxford, 1997).

P. Fredriksen, "Judaism, the Circumcision of Gentiles, and Apocalyptic Hope: Another Look at Galatians 1 and 2," *Journal of Theological Studies* 42: 532-564.

P. Fredriksen, "Paul, Purity, and the Ekklesia of the Gentiles," in J. Pastor and M. Mor, *The Beginnings of Christianity* (Jerusalem, 2005), 205-217.

J. Gager, "Introduction," in idem, *Reinventing Paul* (New York, 2000).

G. E. Okeke, "1 Thessalonians 2:13-16: The Fate of the Unbelieving Jews," *New Testament Studies* 27 (1981): 127-136.

N. Perrin and D. C. Duling, *The New Testament: An Introduction* (San Diego, 1982/1994).

C. Rowland, *The Open Heaven: A Study of Apocalypticism in Judaism and Early Christianity* (New York, 1982).

E. Rivkin, "Pharisaic Revolution," in idem, *The Shaping of Jewish History* (New York, 1971).

S. Ruzer, "The Death Motif in Late Antique Jewish Teshuva Narrative Patterns and in Paul's Thought" and "The Seat of Sin in Early Jewish and Christian Sources in J. Assman and G.G. Stroumsa (eds.), *Transforming the Inner Self in Ancient Religions* (Leiden, 1999), pp. 151-165, 367-391.

S. Ruzer, "Paul's Stance on the Torah Revisited: Gentile Addressees and the Jewish

-
- Setting," in Thomas G. Casey and Hustin Taylor (eds.), *Paul's Jewish Matrix* (Rome, 2011), pp. 75-98.
- S. Ruzer, "From Man as Locus of God's Indwelling to Death as Temple's Destruction," *Revue biblique* 119.3 (2012): 382-402.
- S. Ruzer, "James on Faith and Righteousness in the Context of a Broader Jewish Exegetical Discourse," in R. A. Clements and D. R. Schwartz (eds.), *New Approaches to the Study of Biblical Interpretation in Judaism of the Second Temple Period and in Early Christianity* (Leiden, 2012), pp. 79-104.
- K. Stendahl, *Final Account: Paul's Letter to the Romans* (Minneapolis, 1995).
- G. Stroumsa, "The Body of Truth and its Measures: New Testament Canonization in Context," in *ibid.*, *Hidden Wisdom* (Leiden, 1996).
- The New Jerome Biblical Commentary* (Englewood Cliffs, New Jersey, 1990).

חומר לקריאה נוספת:

ז' ואלה, הנצרות הקדומה: היסטוריה וספרות בתקופת כינונה (100-800), האוניברסיטה הפתוחה 2005.

א' לימור, בין יהודים לנוצרים, האוניברסיטה הפתוחה 1993.
א' קופסקי, 'האמונה הנוצרית הקדומה', זמנים 120 (סתיו 2012), עמ' 90-101.
י' קנוהל, בעקבות המשיח, ירושלים ותל אביב 2000.

- D. Flusser, "The DSS and Pre-Pauline Christianity," in *idem*, *Judaism and the Origins of Christianity* (Jerusalem, 1988).
- P. Fredriksen, *From Jesus to Christ: The Origins of the New Testament Images of Christ* (2nd edition; Yale University Press, 2000).
- S. Ruzer, "Nascent Christianity between Sectarian and Broader Judaism: Lessons from the Dead Sea Scrolls," in A. Roitman, L. H. Schiffman and S. Tzoref (eds.), *The Dead Sea Scrolls and Contemporary Culture* (Leiden, 2010), pp. 477-493.
- K. Stendahl, *Paul among Jews and Gentiles and Other Essays* (London, 1976).
- J. Taylor, "Paul and the Jewish Leaders at Rome: Acts 28:17-31," in T. G. Casey and J. Taylor (eds.), *Paul's Jewish Matrix* (Rome, 2011), 311-326.
- G. Vermes, *Christian Beginnings: From Nazareth to Nicaea AD 30-325* (London, 2012).
- The Oxford Dictionary of the Christian Church*, ed. F. L. Cross, (Oxford, 1957/1958/1978/1997).

מרכיבי הציון הסופי:

הגשת עבודה מסכמת / פרויקט גמר / מטלת סיכום / מבחן בית / רפרט 80 %
מבחני אמצע 20 %

מידע נוסף / הערות:

